

קריאת מגילה בלילה וביום

(1) מגילה דף ד עמוד א

ואמר רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דמיה לי. סבור מינה: למקרייה בליליא, ולמיתנא מתניתין דידה ביממא. - אמר להו רבי ירמיה: לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי חייא בר אבא: כגון דאמרי אינשי: אעבור פרשתא דא ואתנייה. איתמר נמי, אמר רבי חלבו אמר עולא ביראה: חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר למען יזמרך כבוד ולא ידם ה' אלהי לעולם אודך.

(2) רש"י מגילה דף ד עמוד א

ולשנותה ביום - זכר לנס, שהיו זועקין בימי צרתן יום ולילה. אקרא - במזמור למנצח על אילת השחר הוא, שנאמר על אסתר, כדאמרינן במסכת יומא (כט, א): למה נמשלה אסתר כאילת כו'. למיתני מתניתין דידה - משניות של מסכת מגילה. אעבור פרשתא דא ואתנייה - אסיים פרשה זו ואשנה אותה פעם שניה. יזמרך כבוד - ביום, ולא ידום בלילה, והאי קרא במזמור ארוממך ה' כי דליתני דרשין בפסיקתא במרדכי ואסתר והמן ואחשוורוש, וקריאת מגילה שבח הוא, שמפרסמין את הנס, והכל מקלסין להקדוש ברוך הוא.

(3) תוספות מגילה דף ד עמוד א

חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום - אומר ר"י דאף על גב דמברך זמן בלילה חוזר ומברך אותו ביום דעיקר פרסומי ניסא הוי בקריאה דיממא וקרא נמי משמע כן דכתיב ולילה ולא דומיה לי כלומר אף על גב שקורא ביום חייב לקרות בלילה והעיקר הוי ביממא כיון שהזכירו הכתוב תחילה וגם עיקר הסעודה ביממא הוא כדאמר לקמן (דף ז:) דאם אכלה בלילה לא יצא י"ח והכי נמי משמע מדכתיב נזכרים ונעשים ואיתקש זכירה לעשייה מה עיקר עשייה ביממא אף זכירה כן.

(4) רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק א הלכה ג

מצוה לקרות את כולה, ומצוה לקרותה בלילה וביום, וכל הלילה כשר לקריאת הלילה, וכל היום כשר לקריאת היום, ומברך קודם קריאתה בלילה שלש ברכות ואילו הן: בא"י אמ"ה אשר קב"ו על מקרא מגילה, בא"י אמ"ה שעשה נסים לאבותינו בימים ההם (ובזמן) [בזמן] הזה, בא"י אמ"ה שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, וביום אינו חוזר ומברך שהחיינו

(5) בית הבחירה (מאירי) מגילה דף ד עמוד א

חייב אדם לקרות את המגילה בלילה שמחרתו יום פורים ולשנותה פעם אחרת ביום מחרתו אלא שמ"מ עיקר הקריאה היא אותה של יום ומתוך כך אנו נוהגין לברך שהחיינו אף בקריאה של יום ואין אנו פוטרין עצמנו בשל לילה כשאר ימים טובים וגדולי המחברים כתבו שאין אומרים אותו אלא בלילה ואין הדברים נראין יש שמגלגל חיוב זמן ביום מצד אחר והוא מפני יום טוב שלא נאמר בלילה אלא על המגלה מה שאין כן בשאר ימים טובים שאף אותו של לילה הוא לזכר יום טוב ולא לדבר אחר ואף על פי שבסוכות יש זמן על הסוכה ועל היום טוב ואעפ"כ זמן של לילה עולה לכל הדין נותן כן מאחר שאף הלילה יום טוב הוא מה שאין כן מיהא בשמחת פורים שהרי סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו מ"מ אין דבריהם כלום שכל שאין שם כוס לקדוש אין בו זמן ואל תשיבני מיום הכפורים שקדושתו יתירה ולא נפקע כוסו אלא מצד איסור שתייה שבו והרי אין זה דומה אלא לחנוכה שיש זמן על ההדלקה ולא על היום אלא שלא נאמר זמן ביום אלא על המגלה מן הטעם שכתבנו ר"ל שיעקר זמנה ביום:

(6) מהרש"א חידושי אגדות מגילה דף ד עמוד א

חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולשנותה ביום שנאמר כו'. והכי משמע ליה מקרא אלהי אקרא יומם דהיינו שאקרא את המגילה ביום לבד שהוא במקום הלל כדאמרי' לקמן אין זה ראוי כיון שלא תענה להם לישראל

בתחלת גאולתן שם ביום רק בלילה כמ"ש בלילה ההוא נדדה שנת המלך וגו' ואמר ולילה ר"ל אקרא אותה בלילה לבד מטעם זה מ"מ לא דומיה לי מלהזכיר הנס גם ביום במקום הלל שהיום עיקר לקרוא הלל ולסעודת פורים כדאמרי' לקמן מדכתיב ימי משתה ושמחה

(7) פני יהושע מגילה דף ד עמוד א

ולענ"ד נראה דודאי עיקר חיוב קריאתה שתקנו לקרות כדינה היינו ביום דוקא דאז היה זמן הנס שנקלהו על נפשם, משא"כ לילה לאו שעת מלחמה כמו שפרש"י לעיל גבי אמש בטלתם כו', והיינו דתניא נמי לקמן אין קורין את המגילה אלא משעת הנץ החמה ואוקמינן לה אדיממא לפי שהוא עיקר חיוב לכל אדם, משא"כ בלילה אינו אלא מצוה בעלמא ולא חיובא ואפ"ה תקנו שיברך כמו בכל מצוה דרבנן, אלא דלענין זמן היה נראה לי שצריך לברך בלילה לאו משום קריאת המגילה לחוד אלא משום חובת היום כיון דעשאו חכמים כמו רגל ממש דכתיב משתה ושמחה ודברי קבלה כדברי תורה דמי עד שלשיטת כמה פוסקים [טוא"ח סי' תרצ"ו] אין אבילות ואינינו נהג בו כמו בשאר רגל, א"כ שפיר יש לברך זמן כמו זמן דרגל ולמחר ביום מברכין זמן על מצות קריאת המגילה,

(8) שפת אמת מגילה דף ד עמוד א

שם בגמ' ואריב"ל חייב אדם לקרות מגילה בלילה ולשנותה ביום סבור מינה כו', לכאורה הי' נראה לפרש דגם בס"ד ידעו דצריכין לקרות ביום ממתניתין דלקמן (כ' ב) כל היום כשר לקריאת המגילה אלא דהו"א דביום צריכין נמי לשנות המשניות דבכוונה אמר ריב"ל לשון ולשנותה, אח"כ ראיתי בטו"א שדחה פי' זה מדמייתי קרא דאלקי אקרא כו', ולדידי לאו הוכחה היא דקרא דמייתי היא אקריאה דלילה ומאי דאמר ולשנותה ביום מסברא מחייב ריב"ל, אך מלשון הרא"ש משמע דבס"ד דגמ' לא היו קורין כלל ביום וצריכין לתרץ המשנה כמ"ש הטו"א דהיינו בעם הארץ שא"י לשנות, מיהו מ"ש עוד לתרץ דמתני' מיירי באותו שלא קרא בלילה, דברי שגגה הם דא"כ למה לא יקרא קודם הנץ החמה כיון דבין בלילה ובין ביום יוצאין בקריאה אחת לפי ס"ד דגמ', והנה למסקנא יל"ד למה אמר לשנותה ולא אמר דחייב לקרותה בלילה וביום, והי' נלע"ד לפרש כוונת ריב"ל שחייב לקרותה ביום פעם שנית והיינו דאם לא קרא בלילה צריך לקרות ביום ב' פעמים דגם דמקרא דולא ידום ליכא הוכחה לקרות בלילה וביום אלא לקרותה ב' פעמים רק דמקרא דאקרא יומם איכא סמך לקרות ביום ובלילה וא"כ כשלא קרא בלילה צריך לקרות ביום ב' פ"פ וא"ש לשון ולשנותה כנ"ל, אך בס' ברכי יוסף (סי' תרפ"ז) ראיתי שהביא בשם גדול א' שרצה לומר דאם לא קרא בלילה חייב לקרות ב' פ"פ ביום בתורת תשלומין כמו בתפלה דאיכא חיוב תשלומין, ודחה דבריו דאין כאן חיוב תשלומין משום דהלילה גורם ע"ש, אבל למ"ש אין הלילה גורם כלל רק דלעולם צריך ב' קריאות כנ"ל, אבל ל"מ כן בפוס', ואפשר דהא דאמר ולשנותה משום דעיקר מצותה ביום היא והקריאה בלילה היא רק שיהי' ביום קריאה שני' ונ"מ בהא דהיכא דביממא לא יהי' עליו חיוב גם בלילה פטור, ונ"מ במוקף שנכנס לעיר בליל י"ד וקודם עה"ש ילך למקומו דפטור מקריאת הלילה:

(9) שולחן ערוך אורח חיים סימן תר סעיף ג

אם חל יום ראשון בשבת, אומרים שהחיינו, בשופר ביום שני. הגה: ויש אומרים לאומרו אפילו אם חל יום ראשון בחול, וכן המנהג במדינות אלו (הגהות מיימוני הלכות שופר).

(10) ערוך השולחן אורח חיים סימן תר סעיף ד

ועפ"ז נתהווה מחלוקת בין הראשונים אם לומר שהחיינו בקידוש ובשופר ביום שני של ר"ה והביא הטור תשובה מרש"י ז"ל שכתב רבותי אומרים שאין לומר זמן בשני דכחדא יומא הוא ואני אומר שצריך לומר זמן דהוא כיומא אריכתא לענין שארי דברים מיהו עיקר יום טוב מן התורה אינו אלא יום אחד ורוב הפוסקים הסכימו כרש"י אך כדי לצאת דעת הגאונים המנהג הפשוט בכל המדינות ליקח פירי חדשה בשעת הקידוש דממ"נ צ"ל שהחיינו או ללבוש בגד חדש ובשופר שאין שייך פירי ילבש בגד חדש וכל זה אינו לעיכובא דהמנהג הפשוט לעשות שהחיינו בכל גווי ואף שבקידוש אנו מניחין פירי חדשה הרי בתקיעות אין התוקע

לובש בגד חדש ומברך שהחיינו וכן בקידוש אם אין לו פירי חדשה עכ"ז מברך שהחיינו וכ"כ רבינו הרמ"א
[והב"י בקידוש פסק לברך שהחיינו ולא בתקיעות רק כשחל יום ראשון בשבת והוא תימא מ"ש שופר
מקידוש ועב"י וצ"ע]: